

І.Д. Лазаришина

Національний університет водного господарства та природокористування

ПРИНЦИПИ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЯКОСТІ

Сучасний етап розвитку ринкової економіки обумовлює суттєве зростання вимог до функціональності обліково-аналітичного забезпечення. Адже саме від його якості залежить своєчасність забезпечення керівництва і власників суб'єктів господарювання релевантною інформацією для прийняття збалансованих і ефективних рішень. У свою чергу, якісне аналітичне забезпечення можливе лише за умови дотримання принципів економічного аналізу. Адже вони за своєю суттю є автоматичними стабілізаторами, вбудованими у аналітичну підсистему правилами застосування аналітичних прийомів і методик, відповідно до ідентифікованих інформаційних потреб керівників.

Принцип - це керівна ідея, основне правило поведінки, яке є узагальненням та розповсюдженням будь-якого положення на всі явища тієї області, з якої цей принцип абстрагований [1, с.362]. Функціонування економічного аналізу уможливорюється існуванням та взаємодією різних за характером та тривалістю дії принципів. Саме завдяки дотриманню основних правил та закономірностей щодо процесу пізнання економічних об'єктів з використанням методу економічного аналізу, створюється та удосконалюється його методологія, організація та відповідні методики, забезпечується системність і якість аналізу.

З погляду первинності, звичайно, пріоритетним є забезпечення методичних засад функціонування економічного аналізу на основі збалансованої системи принципів. Свідоме або несвідоме неврахування тих чи інших ключових принципів може призвести до заниження або завищення аналітичних оцінок. При цьому слід враховувати, що є принципи, які обумовлюють граничний, максимально можливий рівень корисності, а є також сукупність базових принципів, які дозволяють формувати середній, альтернативний граничному, рівень корисності аналітичної інформації.

Система принципів, які покладені в основу економічного аналізу, зазнала суттєвих змін. Це, в першу чергу, пов'язано з такими чинниками, як: зміна форми власності на більшості підприємств України; впровадження національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку; розширення кола користувачів аналітичної інформації; комерційна таємниця.

Пізнання сутності, предмету, об'єктів та завдань економічного аналізу дозволило вченим – економістам виокремити значне число принципів. Така ситуація економічного аналізу пояснюється як необхідністю інформаційного опису правил застосування економічного аналізу так і дією концепцій корисності та граничної корисності.

Значення системності в економічному аналізі значно зросло у зв'язку з поступовою переорієнтацією суб'єктів господарювання на забезпечення потреб стратегічного управління, необхідністю узгодження довго-, середньо- та короткотермінових цілей і завдань із застосуванням методологічного апарату економічного аналізу. Водночас слід розрізняти принцип системності та системний підхід. Слід зауважити, що економічний аналіз за системним підходом є результатом взаємодії чотирьох підсистем: структурної, функціональної, інформаційної, соціально-корпоративної.

Принцип комплексності слід вважати складовою більш узагальнюючого принципу системності. З цього приводу ряд авторів відмічає, що принцип комплексності визначається тим, що в аналізі економічних явищ і процесів як

складових систем слід комплексно оцінювати вхідні параметри функціонально-структурної будови, їх зміну і розвиток на досліджуваному об'єкті у просторі і в часі, за кількісними та якісними ознаками та вихідні (результатні) параметри цього процесу. Дотримання цих принципів вимагає від користувача значних витрат, хоча, в результаті, дозволяє забезпечити необхідні якісні характеристики корисності інформації – в першу чергу – повне розкриття. Здійснення економічного аналізу на засадах комплексності неможливе без соціально-екологічного підходу. Неврахування соціальних та екологічних чинників при вивченні явищ, процесів, ресурсів та результатів, що стосуються об'єкта дослідження, як правило, призводить до помилкових аналітичних висновків і обмеження кола альтернатив у процесі прийняття управлінських рішень.

Науковий підхід як один із найважливіших методологічних принципів економічного аналізу забезпечується на практиці використанням елементів методу, прийомів, організації економічного аналізу.

Релевантність аналітичної інформації означає можливість її використання для прийняття оптимальних управлінських рішень серед альтернатив. Забезпечення суб'єктів управління релевантною аналітичною інформацією уможлиблюється шляхом своєчасного реагування підсистеми інформаційного забезпечення на відповідний запит і формуванням системи кількісних та якісних показників, що відповідають заданим параметрам відбору.

Безпосередньо з дією цього принципу пов'язаний принцип суттєвості як принцип обмеженої раціональності. У зв'язку із зростанням уваги науковців до можливостей оптимізації процесу прийняття управлінських рішень, виникла необхідність забезпечення оптимізації на кожному з його етапів. Менеджеру потрібна, по-перше, не вся економічна інформація про об'єкт дослідження, а тільки найважливіша для прийняття рішення, по-друге – її використання знизить рівень невизначеності щодо причин і наслідків господарського явища чи процесу, забезпечить роботу менеджера із сильними сигналами стійкої економічної системи з позитивною динамікою, та зі слабкими сигналами нестабільної економічної системи з динамікою, що характеризується ентропією. Застосування принципу суттєвості при аналізі відхилень оцінювальних показників дозволяє також враховувати можливі варіанти їх зміни під впливом катастрофічних, критичних та допустимих ризиків. Однак використання аналітиком цього принципу можливе за умови його професійної компетентності.

Застосування в економічному аналізі принципу адаптивності забезпечує гнучкість методики, здатність охопити максимально можливе число причин, наслідків аналітичними прийомами і методами. Адаптивність також означає готовність аналітика врахувати нові умови, чинники, які виникають у господарській діяльності підприємства, у його відносинах із зовнішнім середовищем у зв'язку з проявами невизначеності, застосуванням нетрадиційних комбінацій прийомів економічного аналізу, використанням технічних прийомів, запозичених у інших наук і пристосованих для потреб економічного аналізу.

Принцип узгодженості в економічному аналізі означає, з однієї сторони, необхідність взаємопов'язаного та взаємообумовленого використання інших принципів економічного аналізу, а з іншої сторони – взаємодію підсистеми економічного аналізу з підсистемами бухгалтерського обліку, контролю, організації, планування, регулювання системи управління в цілому.

Принцип випереджуючого відображення є у певній мірі специфічним, характерним саме для економічного аналізу, на відміну від принципів системності та комплексності, притаманних практично для всіх елементів системи управління. Випереджуюче, прогнозне або планове ситуаційне відображення господарських явищ,

процесів, відносин щодо них, діяльності в цілому дозволяє керівному персоналу підприємства завчасно встановити ті порогові значення та позитивну динаміку, досягненням і дотриманням яких забезпечується оптимальне співвідношення стратегічних та тактичних завдань, конкурентоспроможність та фінансова стійкість підприємства. Дія цього принципу є основою існування пошукової функції економічного аналізу.

Отже, найважливішими методологічними принципами економічного аналізу є: системність, комплексність, соціально-екологічний підхід, релевантність, суттєвість, науковий підхід, адаптивність, узгодженість, випереджуваче відображення, оптимізаційний підхід.

Системоутворюючим методологічним принципом економічного аналізу є принцип забезпечення оптимальних рішень. У економічному аналізі спостерігається багатовекторне застосування цього принципу. Це і вибір збалансованої комбінації етичних, правових, методологічних, організаційних принципів економічного аналізу, й оптимізація переліку окремих принципів у межах вищенаведених груп відповідно до потреб суб'єкта господарювання або інших зацікавлених осіб, і відбір методик економічного аналізу, що у найбільшій мірі відповідають критерію оптимальності.

Розглянуті вище принципи економічного аналізу є інформаційними описами потреб конкретних споживачів (зацікавлених сторін) і підпорядковуються теорії мотивації А.Маслоу.

Отже, проведене дослідження показує, що у зв'язку з реформуванням форм власності, переходом до ринкових відносин виникає необхідність перегляду методологічної бази економічного аналізу, максимальної скерованості його на забезпечення потреб управління.

1. Философский словарь/ Под ред. И.Т.Фролова. – 6-е изд., перероб. и доп. – М.: Политиздат, 1991. – 560 с.

М.Р. Лучко

Тернопільський національний економічний університет

НОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Відомо та не підлягає невпевненості аксіоматичне твердження про те, що наука - це динамічна, а у окремі періоди часу статична система знань, які досліджують явища в суспільстві чи у природі, визначаючи їх діалектичний розвиток. Її мета - подальше теоретичне дослідження та можливості використання у повсякденній практичній цілі направленої діяльності.

Від невизначеного точного часу зародження науки, розвиток знання як її першооснови, базувався на його класифікації за різними загальними характеристиками чи вужче - тією чи іншою ознакою. Це у діалектиці відіграло вирішальну роль в організації, структурі, спеціалізації знання і пізнавальній діяльності.

Ще від початку існування людської цивілізації управління завше пов'язане із знаннями людини. Людина творить знання, управляє ними, використовує їх та передає в майбутнє. Управління знаннями є певними науковим пошуком в системі наук про управління, що тісно пов'язані з інформатикою та теорією штучного інтелекту (рис.1).

Без сумніву бухгалтерський облік як самостійна економічна наука є практичною суспільною діяльністю людини. Він накопичує, групує і систематизує факти господарської діяльності, а тому стає інформаційною базою, яка використовується для управління бізнесом. І в першу чергу сьогодні бухгалтерський облік це складна,